

Nerovnosti a viacnásobná diskriminácia v prístupe k zdravotnej starostlivosti a v kvalite zdravotnej starostlivosti

V článku 21 Charty základných práv Európskej únie sa uznáva právo nebyť vystavený diskriminácii vrátane diskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu a náboženstva alebo viery. V článku 35 sa zaručuje právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť za podmienok ustanovených vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Politické súvislosti

Právnymi predpismi Európskej únie sa zakazuje diskriminácia zo šiestich dôvodov, a to pohlavia, veku, zdravotného postihnutia, náboženského vyznania alebo viery, rasy alebo etnického pôvodu, sexuálnej orientácie. Veľmi často sú však ľudia diskriminovaní z viac ako jedného dôvodu a v takom prípade sa hovorí o tzv. viacnásobnej diskriminácii. So staršou ženou, ktorá patrí k menšinovej etnickej skupine, sa napríklad môže zaobchádzať rozdielne, pretože je stará, je ženou a patrí k etnickej menšine. Mladší mužský príslušník z tejto etnickej menšiny alebo staršia žena z inej etnickej menšiny nemusia čeliť podobnému zaobchádzaniu.

Z právneho hľadiska sa pri riešení viacnásobnej diskriminácie v prístupe k zdravotnej starostlivosti vyskytujú dva problémy:

- Právne predpisy EÚ chránia pred diskrimináciou v prístupe k zdravotnej starostlivosti len z dôvodu pohlavia a rasy alebo etnického pôvodu.
- V právnych predpisoch EÚ a právnych predpisoch väčšiny členských štátov EÚ sa viacnásobná diskriminácia osobitne neuznáva a ani nie sú stanovené opatrenia na jej riešenie.

V dôsledku toho môžu mať obeť viacnásobnej diskriminácie ťažkosti s úspešným podávaním žalôb na súd alebo na iný orgán zaoberajúci sa sťažnosťami. Okrem toho tvorcovia politik nie sú povinní zohľadňovať viacnásobnú diskrimináciu pri formulovaní politik na zlepšenie rovnakého prístupu k zdravotnej starostlivosti.

Výskum agentúry FRA

V správe agentúry FRA Nerovnosti a viacnásobná diskriminácia v prístupe k zdravotnej starostlivosti a v kvalite zdravotnej

starostlivosti (*Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare*) sa skúmajú skúsenosti s nerovnakým zaobchádzaním z viac ako jedného dôvodu v oblasti zdravotnej starostlivosti, ktoré poskytujú dôkazy o diskriminácii alebo nespravodlivom zaobchádzaní. Správu dopĺňa správa agentúry FRA z roku 2011, EÚ-MIDIS č. 5 o kľúčových údajoch: viacnásobná diskriminácia (*EU-MIDIS Data in Focus 5: Multiple Discrimination*), ktorá je zameraná na skúsenosti s viacnásobnou diskrimináciou respondentov etnického alebo prisťahovaleckého pôvodu v porovnaní s bežnou populáciou.

V tejto najnovšej správe agentúry FRA sa analyzujú bariéry a individuálne skúsenosti s viacnásobnou diskrimináciou v oblasti zdravotnej starostlivosti a to, ako tieto môžu brániť v prístupe k službám v oblasti zdravotníctva. Jej cieľom je prispieť k diskusiám o prijatí navrhovanej horizontálnej smernice EÚ, ktorou by sa rozšírila rovnaká ochrana proti diskriminácii z dôvodu veku, zdravotného postihnutia, náboženského vyznania alebo viery a sexuálnej orientácie na všetky oblasti vrátane zdravotnej starostlivosti. Cieľom tejto práce je takisto zlepšiť pochopenie toho, ako sa tvorcovia politik zaoberajú viacnásobnou diskrimináciou a ako sa postupuje pri riešení sťažností na viacnásobnú diskrimináciu.

Metodika

Táto správa je založená na právnom sekundárnom výskume a sociálnom výskume v teréne, ktoré sa uskutočnili v Českej republike, Rakúsku, Spojenom kráľovstve, Švédsku a vo Taliansku. V teréne sa uskutočnili rozhovory s viac než 170 užívateľmi zdravotnej starostlivosti ohrozenými viacnásobnou diskrimináciou v dôsledku vzájomnej interakcie ich veku, pohlavia, etnického pôvodu a zdravotného postihnutia, ako aj so 140 zdravotníckymi pracovníkmi, zástupcami orgánov na podporu rovnakého zaobchádzania, orgánmi zaoberajúcimi sa sťažnosťami v oblasti zdravotnej starostlivosti a mimovládny organizáciami (MVO). Dôkazy zhromaždené v rámci výskumu v teréne sa analyzovali oproti existujúcim právnym nástrojom zameraným na viacnásobnú diskrimináciu v zdravotnej starostlivosti na vnútroštátnej, európskej a medzinárodnej úrovni. Predmetom správy sú tri špecifické skupiny ohrozené viacnásobnou diskrimináciou v prístupe k zdravotnej starostlivosti:

- ženy z prostredia migrantov/etnických menšín vrátane žien so zdravotným postihnutím, ktoré sa usilujú o prístup k zdravotnej starostlivosti v oblasti reprodukčného zdravia,

- starší ľudia z prostredia migrantov/etnických menšín vrátane osôb so zdravotným postihnutím,
- mladí migranti/príslušníci etnických menšín vo veku 18 až 25 rokov s intelektuálnym postihnutím.

Kľúčové otázky

Zo zistení výskumu agentúry FRA vyplýva, že systémy zdravotnej starostlivosti môžu vytvárať bariéry v prístupe k zdravotnej starostlivosti alebo poskytovať zdravotnú starostlivosť v inej kvalite ľuďom, ktorí majú viac ako jeden chránený znak, napríklad pohlavie, zdravotné postihnutie a etnickú príslušnosť. Komunikačné a jazykové bariéry napríklad ovplyvňujú mnohé skupiny osobitne chránené antidiskriminačnými právnymi predpismi, avšak osoby, ktoré majú viac ako jeden chránený znak čelia ďalším zložitým výzvam. Zo zistení uvedených v správe takisto vyplýva, že títo užívatelia zdravotnej starostlivosti sa môžu stretávať s nedostatkom úcty a rešpektu pri stretnutiach, komunikácii a vo vzájomnom styku so zdravotníckym personálom.

Poradenstvo založené na dôkazoch

So zreteľom na dôkazy zhromaždené agentúrou FRA by EÚ a jej členské štáty mohli prijať viaceré kroky na zlepšenie situácie v súvislosti s viacnásobnou diskrimináciou.

Právo Európskej Únie

EÚ by mohla:

- poskytovať rovnakú ochranu pred diskrimináciou zo všetkých dôvodov chránených právnymi predpismi EÚ v ďalších oblastiach okrem zamestnania – ako sa uvádza v návrhu „horizontálnej smernici“ predloženým Európskou komisiou,
- zaviesť prísnejšie opatrenia na predchádzanie a boj proti viacnásobnej diskriminácii, zabezpečujúce aj ochranu pred diskrimináciou na základe pohlavia,

Inštitucionalizovanie multidimenzionálnej rovnosti v systéme zdravotnej starostlivosti

Členské štáty EÚ by mohli:

- zvážiť odradzujúcejšie a proporčnejšie odškodnenia za prípady diskriminácie v oblasti zdravotnej starostlivosti,
- zlepšiť úroveň poskytovania bezplatnej jazykovej pomoci v zdravotníckych zariadeniach a pri poskytovaní informácií o zdraví vrátane prekladov a mediačných služieb pre osoby, ktoré hovoria alebo nerozumejú jazyku. K tomu patrí posunková reč a iné formy podpory pre osoby so zmyslovým alebo duševným postihnutím,

- podporovať pozitívnejšie opatrenia pre osoby, ktoré čelia riziku prierezovej diskriminácie: napríklad vychádzaním v ústrety potrebám žien patriacich k etnickým menšinám, ktoré si želajú, aby ich ošetrovali ženy – zdravotnícke pracovníčky, financovaním komunitných mobilných terénnych programov zameraných na rôzne etnické komunity a skupiny pre otázky rovnosti v rámci nich, venovaním viac času lekárske konzultáciám v prípade príslušníkov týchto skupín,
- zvážiť poskytovanie školení pre zdravotníckych pracovníkov v oblasti diskriminácie a viacnásobnej diskriminácie, kultúrnych kompetencií a porozumenia v súvislosti so zdravotným postihnutiami,
- systematicky zhromažďovať zdravotnícke štatistiky, ktoré môžu poskytnúť úplný obraz o prelínaní jednotlivých dôvodov vrátane údajov o etnickej príslušnosti (na základe záznamov týkajúcich sa nielen postavenia migranta, ako aj jeho etnického pôvodu, kde je to právne možné) a zdravotnom postihnutí (s prihliadnutím na vymedzenie zdravotného postihnutia z hľadiska ľudských práv podľa Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím, tzv. sociálny model zdravotného postihnutia).

Prístup k spravodlivosti

EÚ a jej členské štáty by mohli:

- zvyšovať informovanosť užívateľov zdravotníckej starostlivosti o existencii a fungovaní dostupných mechanizmov podávania sťažností týkajúcich sa problémov v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou ako aj diskrimináciou,
- posúdiť zriadenie jedného orgánu na podporu rovnakého zaobchádzania, ktorý bude pokrývať viaceré dôvody diskriminácie, s cieľom účinnejšie riešiť otázku viacnásobnej diskriminácie. Ďalej by sa mali posilniť mechanizmy postupovania vecí medzi orgánmi na podporu rovnakého zaobchádzania a orgánmi zaoberajúcimi sa sťažnosťami v oblasti zdravotnej starostlivosti a zvýšiť by sa mala informovanosť o antidiskriminačných právnych predpisoch medzi orgánmi zaoberajúcimi sa sťažnosťami v oblasti zdravotnej starostlivosti.

Ďalšie informácie:

Správa agentúry FRA *Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare* je k dispozícii na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

Prehľad práce agentúry FRA v oblasti viacnásobnej diskriminácie sa nachádza na stránke: <http://fra.europa.eu/en/project/2011/multiple-discrimination-healthcare>